

Лапіна В. О.³⁰

Педагогічні засади організації навчального діалогу

У статті розглянуто педагогічні підходи, принципи та умови, які є визначальними компонентами процесу навчання мови, що розкривають специфіку організації навчального діалогу під час викладання іноземних мов, сприяють активному засвоєнню професійного мовлення майбутніх фахівців.

***Ключові слова:** педагогічні підходи, принципи та умови, навчальний діалог, професійно зорієнтована мовленнєва компетентність.*

Формування мовленнєвої компетентності студентів – майбутніх гірничих інженерів технічних ВНЗ у процесі вивчення іноземних мов засобами навчального діалогу передбачає вибір певних дидактичних засобів: педагогічних підходів, принципів і умов, які позитивно впливають на рівень

³⁰ Лапіна Вікторія Олексіївна, здобувач; Криворізький національний університет

мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців, їхню творчу самореалізацію, на вдосконалення мовленнєвої діяльності.

Підхід ми розглядаємо як основний стратегічний напрям, який охоплює всі компоненти системи навчання: цілі, завдання й зміст, шляхи та способи досягнення, діяльність викладача та студента, технології навчання, критерії ефективності навчального процесу, система контролю [5, 40].

Основними підходами, що реалізуються у процесі формування мовленнєвої компетентності студентів – майбутніх гірничих інженерів технічних ВНЗ під час вивчення іноземних мов засобами навчального діалогу є:

- *комунікативно-діяльнісний*, із позицій якого специфіка процесу навчання полягає у застосуванні провідних видів мовленнєвої діяльності, таких як: говоріння, аудіювання, читання та письма – в умовах, що моделюють ситуації реального професійного спілкування іноземною мовою. У зв'язку з цим навчальна діяльність студентів під час вивчення іноземної мови повинна бути організована так, щоб майбутні фахівці гірничої галузі мали змогу виконувати вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом у процесі розв'язання комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети й намірів професійного спілкування [6]. Установлено, що *комунікативний підхід* (О. Леонт'єв, І. Зимня, Ю. Пассов та ін.) найбільшою мірою відбиває специфіку навчання іншомовної професійно зорієнтованої комунікації у вищому навчальному закладі, оскільки за його допомогою найкраще реалізується *принцип професійної спрямованості навчання* іноземної мови [2];
- *проблемний*, основою якого є цілісний процес спільної продуктивної взаємодії викладача зі студентами, що охоплює виявлення проблеми, здобування знань студентами під час її розв'язання, застосування відомих способів дії для виконання нових завдань (педагогіка співпраці);
- *особистісно зорієнтований*, основними ознаками якого постають варіативність методик і технологій, уміння організувати навчання на різних рівнях складності, утвердження цінності емоційного благополуччя, внутрішньої мотивації, забезпечення розвитку й саморозвитку особистості студента як суб'єкта пізнавальної та предметної діяльності, надання кожному студентові можливостей самореалізації в різних видах мовленнєвої діяльності й т. ін.

Підхід як напрям у навчанні характеризують ті чи ті принципи, що зумовлюють пріоритетні особливості навчального процесу, детермінують його зміст, уможливають доцільний вибір методів і прийомів навчання. У дидактиці *принципами навчання* прийнято називати своєрідні правила педагогічної діяльності викладача, шляхи його взаємодії зі студентами, вихідні положення, на яких ґрунтується зміст навчання, використання методів і прийомів, побудова системи вправ, підготовка й проведення занять з іноземної мови [4, 8].

Сучасні розвідки в царині методики навчання мови ґрунтуються передовсім на дидактичних принципах, які визначають як «систему вихідних положень, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчальної роботи відповідно до загальної мети виховання й закономірностей процесу навчання» [1].

Науково-методичною основою формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів – майбутніх гірничих інженерів – засобами навчального діалогу доцільно обрати таку систему педагогічних принципів:

- *комунікативної спрямованості*, який упроваджується в навчальний процес через моделювання й опрацювання мовцями типових комунікативних ситуацій, що мотивують, підтримують потребу студентів у спілкуванні, формують і вдосконалюють комунікативно-мовленнєві навички та вміння;
- *принцип професійної спрямованості*, який можливий за умов діяльнісного підходу (О. Леонт'єв) [6]. При чому зазвичай іншомовне професійне спілкування реалізується у процесі мовленнєвої діяльності в умовах соціального й професійного взаєморозуміння суб'єктів спілкування (І. Зимня) [6];
- *інтегративності*, який передбачає часткове поєднання (інтеграцію) змісту мовних і фахових дисциплін та сприяє підвищенню мотивації студентів до вивчення іноземних мов;
- *проблемності*, що передбачає таку організацію навчального процесу, коли студенти здобувають знання й навички через подолання труднощів, перешкод, створюваних постановкою проблеми;
- *взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності* – усі види мовленнєвої діяльності формуються й розвиваються паралельно та взаємопов'язано;
- *провідної ролі спільної діяльності*, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладача й студентів, студентів у процесі спільного виконання завдань).

Визнання вищезгаданого комплексу принципів (професійно-комунікативної спрямованості, інтегративності, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності та провідної ролі спільної діяльності) провідними принципами навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі

зобов'язує керуватися ними на всіх без винятку етапах експериментального дослідження технології впровадження педагогічної моделі формування іншомовної професійно зорієнтованої мовленнєвої компетентності студентів засобами навчального діалогу.

Дослідження питань, пов'язаних із проектуванням та реалізацією системи навчальних діалогів у процесі вивчення іноземних мов, дозволили установити, що діалог як засіб формування іншомовного професійно зорієнтованого мовлення є результативним при дотриманні сукупності *педагогічних умов*, що стимулюють процес вивчення іноземної мови, тобто умов, створених зусиллями колективу для поліпшення навчального процесу, системи органічно взаємопов'язаних психічних та практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретних педагогічних завдань:

- розроблення й упровадження тренінгів із теоретико-методичної підготовки викладачів іноземної мови до організації навчального діалогу;
- методичне забезпечення процесу діалогізації навчання: укладання та реалізація програми формування мовленнєвої компетентності студентів за допомогою навчального діалогу, яка охоплює активні форми, методи, прийоми та засоби діалогізації навчального процесу та ґрунтується на основних положеннях дидактичної моделі формування мовленнєвої компетентності студентів-майбутніх гірничих інженерів технічних ВНЗ у процесі вивчення іноземних мов засобами навчального діалогу;
- забезпечення суб'єкт-суб'єктних відносин, діалогічний стиль спілкування між студентами та педагогом, які передбачають установлення логічного, психологічного та морального контакту педагога та студентів (де логічний контакт – це контакт думки педагога й студентів; психологічний контакт забезпечує увагу аудиторії, сприйняття та розуміння викладеного матеріалу, й виявляється у внутрішній розумовій та емоційній активності студентів у відповідь на дії викладача та інформацію, що надходить від нього; моральний контакт забезпечує співдружність викладача та студентів, діалогічний стиль спілкування, сприяє творчій самореалізації студентів у процесі формування мовленнєвої компетентності);
- створення мотивації, необхідності викликати інтерес студентів як до об'єкта навчання, так і безпосередньо до процесу навчальної діяльності [3, 40].

Отже, забезпечення певних дидактичних умов у межах відповідних підходів та принципів у вищих навчальних закладах дозволить здійснити більш інтенсивний і системний підхід до організації процесу формування мовленнєвої компетентності студентів – майбутніх гірничих інженерів – засобами навчального діалогу під час вивчення іноземних мов.

Література

1. Бакум З. П. Теоретико-методичні засади навчання фонетики української мови в гімназії: Монографія / Зінаїда Павлівна Бакум. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2008. – 338 с.
2. Зимняя И. А. Смысловое восприятие речевого сообщения в условиях массовой коммуникации / Отв. ред. Т. М. Дридзе, А. А. Леонтьев. – М.: Наука, 1976. – 263 с.
3. Костриця Н. М. Формування українського професійного мовлення у студентів вищих навчальних закладів економічної освіти України: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. «Теорія та методика навчання (українська мова)» / Костриця Наталія Миколаївна. – К., 2002. – 195 с.
4. Методика вивчення української мови в школі: посібник для вчителів / О. М. Біляєв, В. Я. Мельничайко., М. І. Пентиліук та ін. – К.: Радянська школа, 1987. – 246 с.
5. Обучение русскому языку в школе: учебн. пособие [для студентов педагогических вузов] / Е. А. Быстрова, С. И. Львова, В. И. Капинос и др. – М.: Дрофа, 2004. – 240 с.
6. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно зорієнтованого спілкування іноземною мовою: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти» / Сура Наталія Анатоліївна. – Луганськ, 2005. – 227 с.

Lapina V.O.

Leading pedagogical principles in organization of educational dialogue.

Kryvyi Rih National University, Kryvyi Rih, Ukraine

The article deals with pedagogical approaches, principles and conditions which are essential components of the language teaching process, reveal the specifics of organizing the educational dialogue in teaching foreign languages, stipulate, influence and assist the process of active mastering the professional speech of future specialists.

Keywords: *pedagogical approaches, principles and conditions, educational dialogue, professionally oriented speech competence.*